

L-EŻAMI TA' NOFS IS-SENA

IL-MALTI

2015-2016

IR-RABA' SENA

(Il-Qari u l-Kitba) Rotta: 1

HIN: Sagħtejn

L-Isem u l-kunjom: _____ Il-Klassi: _____

Ghall-istudent/a:

1. Wieġeb il-mistoqsijiet kollha kif mitluba.
2. Ortografija, punteggjatura, ideat u prezentazzjoni tajbin jghinuk biex tikseb rizultati aħjar.

GHALL-UŻU TAL-GHALLIEMA

L-Iskema tal-Marki

IL-MARKI	It-Taħdit	20	
	Is-Smigh	20	
	Ix-Xogħol Tul is-Sena	10	
	Il-Qari u l-Kitba	50	
	IT-TOTAL	100	

Taqsuma	1A	1B	1Ċ	1D	1E	2A	2B	TOTAL
Marka	5	3	7	6	14	8	7	50
Marka tal-Istudent/a								

Aqra s-silta li ġejja u wieġeb il-mistoqsijiet ta' wara.

B'Tal-Linja Jaqbillek!

Nisimgħuha llum u nisimgħu għada imma fil-verità, mhux faċli nifhmu għaliex hawn min jgħid hekk: b'tal-linja jaqbillek! Ninsab ċert li kull min jirrepeti din il-frazi ma jirkibx tal-linja. Għax ejja ngħiduha kif inhi, fis-sewwa, jekk hemm xi haġa li ma jaqbillekx tagħmel użu minnha hi l-karozza tal-linja. (*par. 1*)

Meta l-karozzi tal-linja kienu jintużaw fi żmien in-nanniet tiegħi, ukoll meta hadd jew vera fit kellhom dik il-karrakka tagħhom, kienu mezz ta' trasport mill-aqwa. Mhux ovvja! In-nanniet tagħna jqabbluhom ma' mezzi antiki. Kull min għandu fit sens f'rasu, ma jridx ikun xi għaref ta' Salamun biex jinduna li ma tistax tqabbel ix-xarabank kollha ċekċik ma' xi ħmar kollu tbandil. (*par. 2*)

Imma llum l-istorja nbidlet għal kollox. Għalhekk, għandi dubju serju fuq kemm jaqbillek tuża l-karozza tal-linja. Ibda biex, jekk tirkibha filgħodu kmieni (għax mhux l-ewwel darba li nibqa' rieved u nitlef ix-xarabank tal-iskola) trid tagħmel wegħda biex forsi titla' mal-ewwel waħda li tgħaddi. Jekk tinzerta titla' u fil-karozza tal-linja ma jkollhomx fejn ipoġġu bilqiegħda xi żewġ anzjani, int mistenni ċċedilhom postok. Mhux hekk! Tagħmel nofs siegħa titbandal ma' biċċa ġilda mqabbdha mas-saqaf tittama li ma ddumx ma tasal. Imbagħad jekk tinzerta tpoġġi bilqiegħda mat-tieqa biex almenu toqgħod tgħarrex għal xi żewġ sbejhiet, m'għandekx garanzija li ma jitlax hdejk xi raġel kbir u goff li aktar iva milli le jkun jinten. (*par. 3*)

Jew inkella tkun mgħaġġel (insomma aħna dejjem mgħaġġlin) u x-xufier jibda jeħodha bil-lajma daqsliekieku qiegħed imexxi karozzin. Ikolli aptit inqum u neħodlu postu. Kieku nsuq gass mal-pjanċa u ma niqafx darba waħda fuq l-istejgħ! (*par. 4*)

S'issa għadni ma nafx kif qatt nistgħu naslu għall-konklużjoni li b'tal-linja jaqbillek għax kull min għandu l-melħ f'rasu, kif jagħlaq dawk l-imberkin tmintax-il sena jara kif se jagħmel u jiddobba erba' roti li jiffrankawlu dan l-istress tax-xarabank. (*par. 5*)

1A. Fehim it-Test

5

1. Minn xiex ma jaqbillekx tagħmel użu skont il-kittieb? (*par. 1*)

_____ (1)

2. Ma' xiex iqabblu x-xarabanks in-nanniet tagħna? (*par. 2*)

_____ (1)

3. Xi jkollu jagħmel il-kittieb meta fuq tal-linja jtilgħu xi żewġ anzjani? (*par. 3*)

_____ (1)

4. Għaliex kultant ikollu aptit iqum u jieħu post ix-xufier? (*par. 4*)

_____ (1)

5. Sib idjoma **mill-hames paragrafu** li tfisser *sens*.

_____ (1)

1B. Gharfien il-Lingwa

3

1. Sib kelma **mit-tieni paragrafu** li tfisser *karozza*.

_____ (1)

2. Ikteb hux **VERU** jew **FALZ**:

Il-kittieb iħobb jirkeb il-karozza tal-linja.

_____ (½)

3. Ikteb hux **VERU** jew **FALZ**:

Il-kittieb jitlef ix-xarabank tal-iskola ta' spiss.

_____ (½)

4. Ikteb hux **VERU** jew **FALZ**:

Meta jkun bilwieqfa f'tal-linja jhossu komdu.

_____ (½)

5. Ikteb hux **VERU** jew **FALZ**:

Kif jagħlaq tmintax ha jkompli juża tal-linja.

_____ (½)

Marija u shabha tal-klassi ma kellhomx rispett lejn l-**għalliema** tal-Malti. Kull lezzjoni kienet tspiċċa b'xi kummiedja. Mhix l-ewwel darba li l-għalliema **hadet għaliha** minħabba l-**imgiba** **ħażina** tal-klassi. Għalxejn kienet tispjegalhom li issa qegħdin jikbru u jridu jibdeu juru aktar rispett. Kemm kienet tixtieq l-għalliema li l-klassi taqbad taħdem biex tmur tajjeb fl-eżamijiet! Marija u ħabiba tagħha kienu fuq ruħhom sew u hadd ma seta' jsib tarfhom.

Wieġeb il-mistoqsijiet kollha.

1. Ikteb il-kelma *għalliema* fil-bidu ta' sentenza. _____ (1)
2. Ikteb il-plural tal-kelma *ħabiba*. _____ (1)
3. L-alfabett Malti fih:
  - i) 28 ittra
  - ii) 30 ittra
  - iii) 27 ittra (½)
4. L-ittra **Y** tagħmel parti mill-alfabett Malti?
VERU / FALZ (½)
5. Aqleb il-frazi *hadet għaliha* għall-maskil: _____ (2)
6. Mill-aġġettiv *ħażina* oħroġ:
  - i) il-komparattiv _____ (1)
  - ii) is-superlattiv _____ (1)

Aghzel mistoqsija WAHDA minn (i) jew (ii) u fl-ispazju pprovdut ikteb messaġġ ta' bejn 50 u 70 kelma. Tinsieix tindika liema numru għażilt.

1. Immagina li se tikteb **messaġġ** fuq il-mowbajl lil min jiehu hsiebek sabieq tinfurmah/a li wara l-iskola m'intix sejjer id-dar mill-ewwel.

★★★ Xi ghajnuniet:

- *X'inhil r-raġuni?*
- *Fejn sejjer?*
- *Ma' min?*
- *Għaliex daqshekk importanti?*
- *Għal x'hin taħseb li ser tirritorna lura d-dar?*

JEW

2. Ikteb messaġġ biex tirrispondi lil shabek wara li rċevejt messaġġ minghandhom li kien jgħid hekk: ***“Kif int? Nhar il-Ġimgħa ahna tal-grupp bihsiebna nikkampjaw L-Ahrax tal-Mellieha sal-Ħadd. X'taħseb? Ninkluduk? Ipprova ejja ta!”***

★★★ Xi ghajnuniet:

- *Ringrazzjament tal-istedina.*
- *Id-deċiżjoni tiegħek.*
- *Jekk le għid għalfejn.*
- *Jekk iva staqsi l-hin, fejn ser tiltaqgħu u x'hemm bżonn li tiegħu miegħek.*

Ikteb madwar 200 kelma fuq WIEHED minn dawn it-titli fuq wara nett ta' din il-karta.

1. Waqt il-vjaġġ bil-katamaran lejn Sqallija ...

★★★ Xi għajnuniet għal dan il-komponent:

- Meta kien?
- Ma' min kont?
- X'kienet ir-raġuni tal-vjaġġ?
- X'gara?
- X'għamilt?

2. Kif ftaħt il-bieb....

★★★ Xi għajnuniet għal dan il-komponent:

- Fejn kont?
- X'hin kien?
- X'sibt jew x'rajt?
- X'għamilt?
- Inbdilt wara din l-esperjenza?

3. Is-safra ta' ħajti.

★★★ Xi għajnuniet għal dan il-komponent:

- Fejn tixtieq tmur?
- Għalfejn din l-għażla?
- Meta?
- Ma' min?
- X'beħsiebek tagħmel?

4. Meta għodost l-ewwel darba.

★★★ Xi għajnuniet għal dan il-komponent:

- Fejn kont?
- X'hassejt?
- X'rajt?
- X'impressjonak?
- Veru li kif jgħidu li hemm taħt dinja oħra?

5. 'Facebook'

★★★ Xi għajnuniet għal dan il-komponent:

- X'taħseb dwar dan il-mezz komunikattiv?
- L-użu tiegħu huwa tajjeb jew le?
- X'effett qed iħalli l-użu tiegħu?
- Int tużah?
- Għal xiex tużah?

Il-pjan tal-komponent

(2)

Spazju biex tagħmel il-pjan tal-kitba tiegħek. (Għandek żewġ marki għall-pjan.)

In-numru tal-komponent magħżul: _____

Il-pjan tal-komponent...

2A. Ir-Referenza għall-Kuntest: *Bejn Haltejn*

8

Aghzel WAHDA minn (i) jew (ii).

(i) Aqra sewwa din il-poezija *Quo Vadis?* ta' Rużar Briffa u wieġeb il-mistoqsijiet kollha.

Weħidha
 fuq l-għolja ġeblija,
 imbiegħda mill-bqija ta' hutha
 fil-qalb ħadranija
 tal-wied,
 ix-xwejha ħarruba,
 magħtuba
 mit-toqol tas-snin,
 qed tħares madwarha
 ħa tara
 il-għaġla tan-nies għaddejnin.

. . . U taħseb:
 kemm huma mgħaġġlin,
 fejn huma sejrin
 għal dejjem bla sabar
 min-nieqa sal-qabar
 dal-ħalja bnedmin?
 Fejn huma l-għeruq?
 Qatt lilhom ma trażżan il-bewsa tar-riħ?
 Qatt lilhom ma tlajjem is-sħana tax-xemx?
 Għaliex ftit mistrieħ
 għalihom ma hemmx,
 u l-lehma biss tagħhom
 il-ħajja tas-suq?

Wieġeb il-mistoqsijiet billi timmarka t-tweġiba t-tajba.

1. Xi jfisser l-isem tal-poezija?

a. Fejn sejrin? | b. Fejn wasalna? | ċ. Fejn aħna? (1)

2. X'figura tad-diskors insibu fil-vers "ix-xwejha ħarruba"?

a. similitudni | b. personifikazzjoni | ċ. onomatopea (1)

3. X'tifhem bl-aħħar vers "il-ħajja tas-suq"?

- a. is-sewqan | b. il-kummerè | ċ. il-mixi (1)

4. X'tissejjaħ din it-tip ta' ripetizzjoni fil-versi:

"Qatt lilhom ma trażżan il-bewsa tar-riħ?
Qatt lilhom ma tlajjem is-sħana tax-xemx?"

- a. metafora | b. alliterazzjoni | ċ. anafora (1)

5. X'tip ta' rima nsibu f'dawn il-versi:

"għal dejjem bla sabar"
min-nieqa sal-qabar"

- a. mqabbża | b. mbewsa | ċ. alternata (1)

6. X'tara l-ħarruba minn fuq l-għolja?

- a. il-gmiel tan-natura | b. it-traffiku ġġammjat | ċ. ħafna nies mgħaġġla (1)

7. Għal xiex qed jirreferi l-poeta fil-vers "Fejn huma l-għeruq?"

- a. il-valuri tan-nies | b. l-għeruq tas-siġra | ċ. l-origini tal-lingwa (1)

8. Fuq xiex iġġegħelna nirriflettu din il-poezija?

- a. it-tagħlim tal-iskola | b. il-ħarsien tal-ambjent | ċ. il-mod ta' għajxien (1)

JEW

(ii) Aqra sewwa din il-parti mill-poezija **Katrin tal-Imdina ta' Dwardu Cachia** u wieġeb il-mistoqsijiet kollha.

Min jaf iġhid x'ħasset
Kif semgħet bl-aħbar
Katrina? ... bħal berqa
Dlonk toħroġ mid-dar.

U l-ħbieb marru wrajha
Sabiex iżommuha;
Ilkoll daru magħha
U riedu jsabbruha.

Bħal ġenn haw' jaqbadha
Ma trid tisma' 'l ħadd,
Bdiet twarrab b'idejha,
Bikkiet lil kulħadd.

Xhin tilmħu, tintilef
U taqa' hemm fl-art
Fejn kienu filgħodu
Xerrdulhom il-ward.

Minn xebba u għarusa
F'jum wieħed dil-mara
Ittejjeg u tormol! –
Min jista' jsabbarha!

Wieġeb il-mistoqsijiet billi timmarka t-tweġiba t-tajba.

1. X'jissegħu l-istrofi f'din il-parti tal-poeżija?
 a. terzini | b. distiċi | ċ. kwartini (1)
2. X'figura tad-diskors insibu fil-vers "*Bħal ġenn haw' jaqbadha*"?
 a. personifikazzjoni | b. similtudni | ċ. metafora (1)
3. Għal xiex lil Katrina "*riedu jsabbruha*"?
 a. miet il-Ħakem | b. tilfet lil binha | ċ. serqulha darha (1)
4. Liema vers juri kuntrast f'dak li għaddiet minnu Katrin fl-istess ġurnata?
 a. *Minn xebba u għarusa* | *Katrina? ... bħal berqa* | ċ. *Ittejjeg u tormol* (1)
5. X'ton juża l-poeta f'dawn l-istrofi li jagħlqu l-poeżija?
 a. ta' ferħ | b. ta' niket | ċ. ta' ċanfira (1)
6. Għal liema ċelebrazzjoni qed jirreferu l-versi:
*"Fejn kienu filgħodu
Xerrdulhom il-ward."*
 a. għat-tieg | b. għall-preċett | ċ. għall-karnival (1)
7. Dawn il-versi kkwotati huma:
 a. endekasillabi | b. ottonarji | ċ. senarji (1)
8. F'liema żmien storiku seħħet din il-ġrajja?
 a. żmien il-Feniċi | b. żmien il-Franciżi | ċ. żmien il-Kavallieri (1)

Aghzel WAHDA minn (i) jew (ii).

(i) Aqra sewwa silta A u wieġeb il-mistoqsijiet fuqha.

Kif, jien ser inkun li nxejjen it-tradizzjoni twila tad-dar de los Ingillos? Imbagħad sebaħ jum għalkollox ġdid.

U l-ewwel m'għamilt mort fuq nofs tużżana mill-bdiewa tagħna, u lil dawn kellimthom sew:

“Ara, nieskom kienu ġew magħna minn Spanja. Issa hdimtu biżżejjed għal ta' Ingillos. Tridu tixtruha l-art li ilkom snin sħaħ thaddmu għalina? Nagħtihelkom bl-irħis.”

U f'radda ta' salib begħt ma nafx kemm-il tomna raba'. Fil-ħwienet tal-merċa, tal-ħaxix u tal-inbid, fuq is-swieq u z-znieter tar-Rabat u ta' Had-Dingli, il-kelma ġriet:

“Il-Barewni Mark Antunejn qelbu tejbe, ruġol mill-aħjur, umma, ma nufx jien, qejsu qubil kinna ħjur, ma kenniex sew kejf kinna jew? U iwa, noħsob juf x'qid jogħmil duk. Mur ġibew bħalussa lill-Barewni x-xieħ, il-Mulej iseddqew u jogħtojh is-seħħe u l-puċi ta' dojjim.”

Dawn in-nies, li kieku riedu, setgħu qatgħu mill-anqas nofs il-verità dwar għemili: Din kienet li jien ridt intaffilhom xi ftit mit-toqol u t-tbatija ta' ħajjithom; fl-istess waqt, inrawwem fihom, l-ewwel nett, rispett aktar lejhom infushom u, it-tieni heġġa akbar għax-xogħol halli t-titjib fil-qagħda tagħhom isehħ qabel xejn b'ħilithom stess.

In-nofs l-ieħor tal-verità ma kien xejn ħlief li kien id-dar de los Ingillos xtaqtha li timxi maż-żminijiet.

Żminijiet godda, xejriet ta' ħajja aktar emancipata.

Wieġeb dawn il-mistoqsijiet billi tikteb jew timmarka skont kif mitlub.

1. Min qed jitkellem f' din il-parti tar-rumanzett?

_____ (1)

2. Fit-tradizzjoni twila tad-dar de los Ingillos:

a. is-sinjur u ż-żgħir kienu ugwali.

b. is-sinjur kellu l-poter fuq iż-żgħir.

c. iż-żgħir kien aħjar mis-sinjur.

(1)

3. X'opportunità ġew offruti l-bdiewa li kienu jaħdmu għall-familja de los Ingillos?

_____

(1)

4. Ikkwota s-sentenza li turi li wħud mill-bdiewa laqgħu malajr din il-proposta.

(1)

5. Skont id-diskors tal-bdiewa, min ma kienx jaqbel ma' din il-proposta kieku għadu ħaj?

(1)

6. Agħti żewġ raġunijiet għaliex il-protagonist iddeċieda li jagħti lill-bdiewa din l-opportunità.

(2)

JEW

(ii) Aqra sewwa silta B u wieġeb il-mistoqsijiet fuqha.

Rużann, li issa mħabbitha kienet bla qies u lil hinn minn tarf il-ħajja ta' fuq din l-art, ma riditx, xtaqet kemm xtaqet, li tagħmlu żewġha. Beżgħet li żwieġ magħha seta' jisfa' ta' deni għalih u għall-qagħda soċjali tiegħu. Għalxejn tennielha li hu minnha biss kien jimpurtah. Ġegħlitu jiskarta aktar u aktar l-inħawi tar-raħal halli ismu ma jiġix imżebļaħ u mkasbar minn ilsien in-nies.

Għalxejn sostna bit-talba tiegħu.

Rużann żammet iebes u baqgħet tgħid le. Mill-ewwel għamlitha bid-deher ma' ommha u ma' missierha li ma kinux ser jindaħlulha.

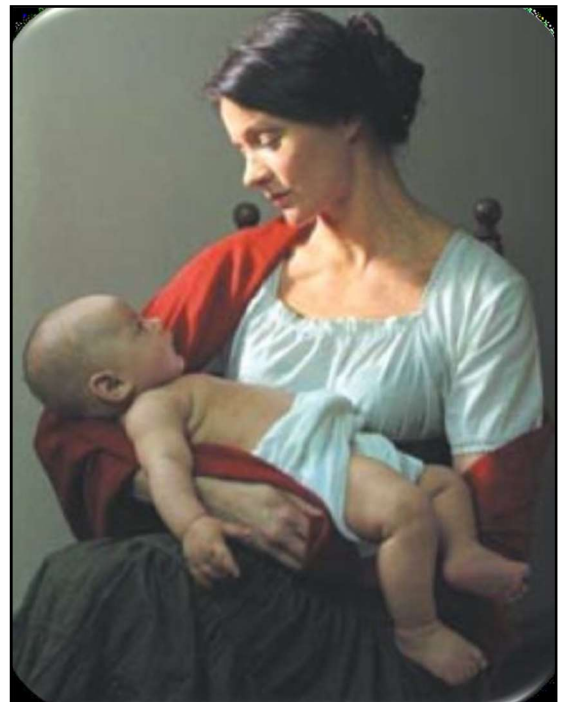
Meta binha twieled, ġimgħa biss qabel il-festa ta' Santa Marija, hemm fir-razzett stess, mal-ħoss tal-baqar tagħhom, u hi tatu l-isem ta' Karmenu għal nannuha, il-kelma malajr ġriet mar-raħal kollu. Kien hemm xi nies li riedu jeħdulha t-tarbija u jagħtuh lis-sorijiet biex irabbuh huma.

Rużann riedet trabbih hi stess. Bla ħabi xejn.

U hekk għamlet.

Tatu kunjomha.

Mara Maltija, omm-xebba fid-dalma soċjali ta' raħal ċkejken tas-seklu dsatax, fuq irdumijiet ħorox, taħt il-lampa qawwija tax-xemx, fost l-għajdut, ħniena ffit li xejn...

Wieġeb dawn il-mistoqsijiet billi tikteb jew timmarka skont kif mitlub.

1. Min ried jiżzewweġ lil Rużann?

(1)

2. Rużann ma riditx tiżżewweġ lill-maħbub tagħha minħabba li:
- (a) kien isiefer ħafna
  - (b) kellu ħafna flus
  - (ċ) kien ta' klassi għolja
- (1)

3. X'beżgħet li jigrri jekk tiżżewġu?
- _____
- _____ (1)

4. Ikkwota l-frazi li turi li l-aħbar li Rużann kellha tarbija nfterdet malajr.
- _____
- _____ (1)

5. Għaliex Rużann semmiet lil binha Karmenu?
- _____ (1)

6. Agħti żewġ eżempji li juru kemm is-soċjetà kienet ta' xkiel għal Rużann f'din is-sitwazzjoni.
- _____
- _____ (2)

In-numru tal-komponent magħżul: | _____ (12)

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Lined writing area consisting of 30 horizontal lines for text entry.

TMIEM IL-KARTA